

การเปรียบเทียบแนวปฏิบัติในการใช้ การลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction Program) ระหว่างหน่วยงานภาคประชาสังคม (NGO) และ
หน่วยงานนโยบายยาเสพติดในประเทศไทย

A Comparative Study of Harm Reduction Program Practices between Non-Governmental Organizations (NGOs) and Drug Policy Agencies in Thailand

ศรีอรุณ กาญจนาคาร

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบแนวปฏิบัติในการใช้การลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction Program: HR) ระหว่างหน่วยงานภาคประชาสังคม (NGO) และหน่วยงานนโยบายยาเสพติดในประเทศไทย" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวปฏิบัติในการดำเนินงานโปรแกรม HR ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยเน้นที่ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของโปรแกรม ใช้การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐและ NGO ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโปรแกรม HR ผ่านแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องมือทางสถิติ เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ ANOVA และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression)

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีอายุ 31 - 40 ปี ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี ทำงานในหน่วยงาน NGO ตำแหน่งผู้ปฏิบัติงาน ประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับการลดอันตรายจากยาเสพติด (HR) 2 ปี โดยรวมทั้งภาครัฐและ NGO มีความคิดเห็นในเชิงบวกต่อประสิทธิผลของโปรแกรม HR การวิเคราะห์ประชากรศาสตร์พบว่า อายุ ระดับการศึกษา หน่วยงานที่ทำงาน ตำแหน่งงาน และระยะเวลาในการใช้โปรแกรมมีผลต่อประสิทธิผลของโปรแกรม HR อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ยกเว้นพื้นที่ทำงานที่ไม่ส่งผลกระทบ การวิเคราะห์ปัจจัยกลยุทธ์ที่มีผลต่อประสิทธิผลของโปรแกรม HR พบว่า ปัจจัยบางประการ เช่น การใช้ HR, การให้ความรู้แก่ผู้เสพและชุมชน, การมีพื้นที่ปลอดภัย (Drop-in Center), การส่งเสริมภาคสังคม และการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด สามารถทำนายประสิทธิผลของโปรแกรม HR อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในขณะที่ปัจจัยอื่นๆ เช่น บทบาททางนโยบาย, บทบาท NGO, การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และอุปสรรค, การให้ความช่วยเหลือฉุกเฉิน และการขยายบริการสุขภาพในชุมชน ไม่ส่งผลกระทบที่สำคัญต่อประสิทธิผลของโปรแกรม HR

ABSTRACT

The research titled "A Comparative Study of Harm Reduction Program Practices Between Non-Governmental Organizations (NGOs) and Drug Policy Agencies in Thailand" aims to study and compare the practices of implementing the Harm Reduction (HR) program between government agencies and Non-Governmental Organizations (NGOs), focusing on factors that affect the program's effectiveness. A quantitative research approach was employed, with data collected from a sample of 400 participants, including staff members from government agencies and NGOs involved in the HR program. Data was analyzed using statistical tools such as percentages, mean, standard deviation, ANOVA, and multiple linear regression analysis.

The findings revealed that most of the sample were women, aged 31-40, with a bachelor's degree, working in NGOs in operational positions, and with two years of experience in harm reduction. Overall, both government and NGO staff expressed positive opinions about the effectiveness of the HR program. The demographic analysis showed that factors such as age, education level, organization type, job position, and duration of involvement with the program had a statistically significant effect on the program's effectiveness ($p\text{-value} < 0.05$), except for the workplace, which showed no significant impact. The analysis of strategic factors affecting the effectiveness of the HR program found that certain factors, such as the use of HR, providing education to users and communities, having safe spaces (Drop-in Centers), promoting social inclusion, and developing drug-related laws, were able to significantly predict the program's effectiveness ($p\text{-value} < 0.05$). Meanwhile, other factors, such as the roles of policy work, NGO roles, needle and equipment exchange, emergency assistance, and expanding community health services, did not significantly affect the program's effectiveness.

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การนำแนวทางการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction) มาปฏิบัติใช้เกิดขึ้นจากความจำเป็นในการจัดการกับปัญหายาเสพติดที่ไม่สามารถแก้ไขได้เพียงแค่การปราบปรามหรือการลงโทษผู้เสพยา การวิจัยและแนวทางการลดอันตรายนี้เกิดขึ้นจากการตระหนักถึงปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติด โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใช้ยาฉีด ซึ่งมีความเสี่ยงสูงในการติดเชื้อและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ แนวทางนี้มุ่งเน้นการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดในลักษณะที่เป็นมิตรและยั่งยืน เช่น การแจกจ่ายเข็มสะอาด การบำบัดรักษาผู้ติดยาและการให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคที่เกี่ยวข้อง ในประเทศไทย แนวทาง Harm Reduction เริ่มมีการนำมาใช้ตั้งแต่ปี 2533 โดยเริ่มจากการวิจัยเพื่อค้นหาวิธีการที่สามารถช่วยลดผลกระทบจากการใช้ยาเสพติด ต่อมา มีการยกระดับการดำเนินการขึ้นจากการประชุมเอเซียในปี 2547 ทำให้มีการสนับสนุนจากกองทุนโลกและการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม (NGO) ในการช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด การพัฒนากฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องเริ่มมีผลสำคัญในปี 2557 เมื่อมีการประกาศแนวทางการดำเนินงานการลดอันตรายจากยาเสพติดในกลุ่มผู้ใช้ยาฉีด โดยเริ่มต้นจาก 19 จังหวัดเป็นต้น การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในการนำแนวทาง Harm Reduction ไปใช้แตกต่างจากภาคประชาสังคม (NGO) โดยภาครัฐมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายและปราบปรามการค้ายาเสพติด ขณะที่ NGO มุ่งเน้นการให้ความรู้และการดูแลผู้เสพยาในระดับชุมชน อย่างไรก็ตาม การประสานงานระหว่างภาครัฐและ NGO ยังมีข้อจำกัด ซึ่งทำให้การดำเนินงานในแนวทาง Harm Reduction ไม่สามารถบรรลุผลได้เต็มที่ ประสิทธิภาพของการใช้แนวทาง Harm Reduction มีผลดีในการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดในกลุ่มผู้ใช้ยาฉีด เช่น การลดการแพร่กระจายของโรค HIV และโรคตับอักเสบซี แต่ก็พบว่าในบางพื้นที่ยังขาดการบูรณาการและการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ ทำให้การเข้าถึงบริการและการใช้โปรแกรมลดอันตรายจากยาเสพติดไม่ครอบคลุมทั้งหมด

ปัญหาต่างๆ ที่พบในการดำเนินงาน ได้แก่ การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม ซึ่งทำให้การดำเนินงานยังไม่สมบูรณ์ และไม่ได้ผลตามที่คาดหวัง การบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ, NGO และผู้ใช้ยาเสพติดเองเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การลดอันตรายจากยาเสพติดมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ จากเหตุผลดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการเปรียบเทียบการใช้โปรแกรมการลดอันตรายจากยาเสพติดระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อให้เห็นถึงข้อจำกัดในการดำเนินงานและเสนอแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงกลยุทธ์เพื่อให้การจัดการกับปัญหายาเสพติดในประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อเปรียบเทียบวิธีการนำแนวทาง Harm Reduction ระหว่างหน่วยงานป้องกันยาเสพติดและหน่วยงานปราบปรามยาเสพติด
- 2 เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิผลของการใช้แนวทาง Harm Reduction ใน แต่ละประเภทของหน่วยงาน
- 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาและการปรับปรุงการนำแนวทาง Harm Reduction มาใช้ในแต่ละหน่วยงานเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผล ที่ได้สอดคล้องกับนโยบายของประเทศ

สมมุติฐานการวิจัย

1. ประชากรที่ต่างกันส่งผลต่อประสิทธิผลของ โปรแกรมการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction Program) ที่ต่างกัน
2. มีปัจจัยกลยุทธ์ อย่างน้อย 1 ตัวที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ โปรแกรมการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction Program)

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษา “การเปรียบเทียบแนวปฏิบัติในการใช้ การลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction Program) ระหว่างหน่วยงานภาคประชาสังคม (NGO)และหน่วยงานนโยบายยาเสพติดในประเทศไทย” ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา ครอบคลุมตัวแปรด้านความแตกต่างในการกิจและบทบาทของหน่วยงานภาคประชาสังคม(NGO) และหน่วยงานกำหนดนโยบาย ,การใช้แนวทางการลดอันตรายจากยาเสพติด (HR) ของหน่วยงาน NGO และ หน่วยงานกำหนดนโยบายมีผลต่อประสิทธิผลของ โปรแกรม HR ในประเทศไทย
2. ด้านประชากร การกำหนดตัวอย่างประชากรของการวิจัย คือ ประชากรที่มีอายุ 20ปีขึ้นไป โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายคือผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและการใช้แนวทาง HR (ประกอบด้วย:NGO กรมพัฒนาสังคม การศึกษา สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด แห่งชาติบรมราชชนนี (สบยช). วัชรวัชร์ ยุติธรรม ราชทัณฑ์ ศูนย์บำบัด กรมการแพทย์ ควบคุมโรค สุขภาพจิต อาหารและยา ตำรวจ และผู้ใช้สารเสพติด : แบบสอบถามทุกชุดได้รับความยินยอมการเปิดเผยข้อมูลโดยประชากรตัวอย่าง)
3. ด้านพื้นที่ เลือกกลุ่มเป้าหมายแบ่งตาม 6 ภูมิภาคในประเทศไทย (ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เชียงใหม่ เชียงราย สมุทรปราการ กรุงเทพฯ สงขลา บัตตานี สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ระยอง ชลบุรี ตาก ราชบุรี ขอนแก่น อุดรธานี นครราชสีมา : ซึ่งเป็นพื้นที่ทำงานที่มีทั้ง NGO และ หน่วยงานนโยบายยาเสพติด ทำงานร่วมกันเรื่อง การลดอันตรายจากยาเสพติด)
4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ระหว่างเดือนสิงหาคม 2567 - ธันวาคม 2567

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction Concept)

การลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด (Harm Reduction Concept) เป็นแนวคิดสาธารณสุขที่มุ่งลดผลกระทบที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด โดยไม่มุ่งให้ผู้เลิกใช้ยาเสพติดโดยทันที แต่เน้นการลดความเสี่ยงและอันตรายที่เกิดขึ้นจากการใช้ยา แนวคิดนี้เกิดขึ้นในปลายทศวรรษ 1970 และขยายออกในปี 1980 โดยมีตัวอย่างเช่น การลดการแพร่เชื้อไวรัสตับอักเสบบี HIV/AIDS และการติดเชื้อที่เกิดจากการใช้เข็มร่วมกัน

การลดอันตรายมีความสำคัญ 4 ด้าน คือ ด้านสาธารณสุข สิทธิมนุษยชน มนุษยธรรม และเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข การลดอันตรายมีเป้าหมาย 4 ระดับ ได้แก่ ลดอันตรายจากการใช้ยาให้ผู้ใช้ได้รับสิทธิในการดูแลสุขภาพ ป้องกันการติดเชื้อจากยาเสพติด กระตุ้นให้ผู้เลิกใช้ยา และช่วยให้ผู้ใช้หยุดใช้ยาได้ถาวร

ประโยชน์ของการลดอันตราย ได้แก่ การทำงานร่วมกันระหว่างผู้ค้าและผู้ให้ความช่วยเหลือ การลดการแพร่ระบาดของโรคติดต่อต่างๆ และช่วยลดปัญหาสังคม นอกจากนี้ยังมีมาตรการต่างๆ เช่น การแจกเข็มและกระบอกฉีดยา การใช้ยาทดแทน การแจกถุงยางอนามัย และการให้บริการสุขภาพพื้นฐาน โดยมี 21 ชุดบริการหลักที่ช่วยลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด

กลยุทธ์ที่ใช้ในการลดอันตราย เช่น การให้ความรู้เพื่อน, การบำบัดด้วยยาทดแทน เช่น เมทาโดน, การเข้าถึงเข็มและอุปกรณ์สะอาด และการบริการภาคสนาม (Community Outreach) รวมถึงการสร้างศูนย์ดรอพอิน (Drop-in Centers) ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ใช้ยา การดำเนินการลดอันตรายมีเป้าหมายในการป้องกันการติดเชื้อและการเสียชีวิตจากยาเสพติด แม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ เช่น UNGASS, UNAIDS, WHO, และ UNODC แต่ยังมีอุปสรรคด้านกฎหมายและการขาดการดำเนินการที่เพียงพอในหลายประเทศ

2. แนวคิดและทฤษฎีประสิทธิผล

ประสิทธิผล (Effectiveness) อรุณ รัชธรรม (2525) ให้ความหมายว่า ประสิทธิผลคือความสามารถขององค์กรในการบรรลุเป้าหมาย 4 ประการ ได้แก่ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสังคม และผลผลิตขององค์กร ภรณ์ กิริติบุตร (2529) มองว่าเป็นการวัดความสำเร็จขององค์กรในการบรรลุวัตถุประสงค์โดยใช้ทรัพยากรที่มีอย่างมีประสิทธิภาพและไม่สร้างความตึงเครียดภายในองค์กร Schein (1970) เน้นว่าประสิทธิผลขององค์กรคือสมรรถนะในการอยู่รอด ปรับตัว รักษาสภาพ และเติบโตขององค์กร

ประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน คือ ผลสำเร็จที่เกิดจากการปฏิบัติงานตามโครงการหรือแผนงานที่ตั้งไว้ หากผลลัพธ์ที่ได้ตรงกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นั่นถือว่า

กล่าวโดยสรุป ประสิทธิภาพ หมายถึงความสามารถในการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งนักวิชาการและนักบริหารแต่ละสาขามักมองด้วยสมมติฐานของตนเอง เช่น นักวิเคราะห์องค์กรมักใช้ผลกำไรเป็นเกณฑ์วัดประสิทธิภาพ แต่ไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือเดียวในการประเมินได้ เพราะองค์กรไม่สามารถอยู่รอดหากมุ่งแต่กำไรโดยไม่สนใจความต้องการของคนในองค์กรและสังคม องค์กรหลายประเภท เช่น หน่วยงานราชการและหน่วยสงเคราะห์ ไม่มีเป้าหมายในการแสวงหากำไร ดังนั้นการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรต้องใช้เกณฑ์หลายประการเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ซึ่งปฏิบัติงานในหน่วยงาน ที่เกี่ยวกับนโยบายยาเสพติดและการใช้แนวทางการลดอันตรายจากยาเสพติด (HR) ในประเทศไทยประกอบด้วย: NGO กรมพัฒนาสังคม การศึกษา สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติดมราชชนนี (สบยช.) อนุรักษ์ ยุติธรรม ราชทัณฑ์ ศูนย์บำบัด กรมการแพทย์ ควบคุมโรค สุขภาพจิต อาหารและยา ตำรวจ และหรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้สารเสพติดร่วมด้วย (แบบสอบถามทุกชุดได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล สามารถเปิดเผยเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณะได้)

การสุ่มตัวอย่างงานวิจัย เนื่องจากประชากร ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานลดอันตรายจากยาเสพติด (HR) ในประเทศไทย ถือเป็นประชากรที่มีจำนวนไม่จำกัด (Infinite Population) ไม่สามารถนับได้ครบหรือมีจำนวนไม่ชัดเจน หรือต้องใช้เวลาอย่างมากในการตรวจนับ ผู้วิจัยจึงกำหนดการสุ่มตัวอย่าง โดยอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling)

ขั้นที่ 1 การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) แบ่งประชากรในประเทศไทยตามภูมิภาค จำนวน 6 ภาค (ประชากรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานลดอันตราย : HR ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ขั้นที่ 2 การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sample) โดยการเจาะจงคุณสมบัติให้เหมาะสมกับงานวิจัย พบจังหวัดที่มีการทำงานแบบผสมผสานเกี่ยวกับงานลดอันตรายจากยาเสพติดทั้งสิ้น = 15 จังหวัด (ได้แก่: เชียงใหม่ เชียงราย สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร สงขลา ปัตตานี สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ระยอง ชลบุรี ตาก ราชบุรี ขอนแก่น อุตรดิตถ์ นครราชสีมา)

ขั้นที่ 3 การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) ใช้ขนาดตัวอย่าง (จากสูตร Cochran) ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมและสะดวกในการทำงาน = 400 ผู้วิจัยกระจายแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง 15 จังหวัด จำนวนแบบสอบถามที่แจกเท่ากัน $400/15 = 27$ ชุดต่อจังหวัด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบแนวปฏิบัติการใช้การลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction Program) ระหว่างหน่วยงานภาคประชาสังคม (NGO) และหน่วยงานนโยบายยาเสพติดในประเทศไทย สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดที่พัฒนาจากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก เนื้อหาของแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วนดังนี้คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน หน่วยงาน ระยะเวลาที่ทำงานในหน่วยงาน พื้นที่ปฏิบัติงาน (จังหวัด/ภาค) ประสบการณ์ในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction program)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์การลดอันตรายจากยาเสพติดในประเทศไทย (Harm Reduction Program : HR) เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานเพื่อลดอันตรายจากยาเสพติด ในหน่วยงานภาคประชาสังคม (NGO) และหน่วยงานนโยบายยาเสพติด เปรียบเทียบกัน โดยศึกษาความคิดเห็นของทั้งสองหน่วยงาน มีระดับความคิดเห็นด้านกลยุทธ์ต่อการลดอันตรายจากยาเสพติด (HR) ในด้านบทบาทภาคประชาสังคม (NGO), บทบาทหน่วยงานนโยบาย, ด้านการนำ HR ไปใช้, ความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์การลดอันตราย, ด้านการให้ความช่วยเหลือฉุกเฉินในชุมชน, ด้านการให้พื้นที่ปลอดภัยแก่ผู้เสพยา (Drop-in Center), ด้านการขยายบริการศูนย์สุขภาพในชุมชน, ด้านการส่งเสริมภาคสังคมต่อผู้เสพยา, ด้านการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยใช้มาตรวัดตามวิธีของ ลิเคิร์ท (Likert อ้างถึงใน ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ, 2551)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นปัจจัยกลยุทธ์การลดอันตรายจากยาเสพติด (HR) ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโปรแกรมการลดอันตรายจากยาเสพติด (HR) เปรียบเทียบระหว่างสองหน่วยงาน โดยแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยนี้มาจาก 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

ได้จากการแจกแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด ให้กลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย 6 ภูมิภาค (15 จังหวัด) การส่งแบบสอบถาม โดยใช้ Google form ผ่านระบบออนไลน์และนำกลับมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

ได้จากการค้นคว้า และรวบรวมเอกสาร และแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการต่างๆ รวมถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic Analysis) ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

4.2. วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว One-way Anova: F-test และเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี Scheffe' และทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.055.

4.3. วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัว (ปัจจัยกλυยุทธ์) กับตัวแปรตาม (เช่น ประสิทธิภาพการลดอันตรายจากยาเสพติด)

5. แผนการดำเนินงาน

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบแนวปฏิบัติการใช้ การลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction Program) ระหว่างหน่วยงานภาคประชาสังคม (NGO) และหน่วยงานนโยบายยาเสพติดในประเทศไทย ประมาณ 4 เดือน ระหว่างเดือน สิงหาคม-ธันวาคม 2567

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้ง 2 ข้อ สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาทดสอบสมมุติฐานเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพของแนวปฏิบัติการลดอันตรายจากยาเสพติด Harm Reduction Program ระหว่างหน่วยงานภาคประชาสังคม (NGO) และหน่วยงานนโยบายยาเสพติดในประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 1: ประชากรที่ต่างกันส่งผลต่อประสิทธิภาพของโปรแกรมการลดอันตรายจากยาเสพติดที่ต่างกัน จากผลการวิเคราะห์ ANOVA ผลการศึกษา พบว่า ความแตกต่างของประชากรศาสตร์ ซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับยาเสพติด (หน่วยงานภาคประชาสังคม และหน่วยงานนโยบายยาเสพติด) ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา หน่วยงาน ตำแหน่งงาน ระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการลดอันตราย มีผลต่อประสิทธิภาพของโปรแกรม Harm Reduction อย่างมีนัยยะ

สำคัญ 0.05 ยกเว้นพื้นที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการลดอันตราย ไม่มีผลต่อประสิทธิผลของโปรแกรม Harm Reduction

2. ผลการศึกษาทดสอบสมมุติฐานเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกลยุทธ์ แนวทางการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction) ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโปรแกรมการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction) ระหว่างหน่วยงานภาคประชาสังคม (NGO) และหน่วยงานนโยบายยาเสพติดในประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 2 มีปัจจัยกลยุทธ์ แนวทางปฏิบัติ Harm Reduction Program : ด้านการใช้ Harm Reduction, ด้านการให้ความรู้แก่ผู้เสพและชุมชน, ด้านการมีพื้นที่ปลอดภัย, ด้านการส่งเสริมภาคสังคม และด้านการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ส่งผลถึงประสิทธิผลของโปรแกรม และสามารถทำนายประสิทธิผลของโปรแกรมการลดอันตรายจากยาเสพติดของผู้ปฏิบัติงานภาคประชาสังคมและหน่วยงานนโยบายยาเสพติดในประเทศไทย อย่างมีนัยยะสำคัญที่ระดับ 0.05 ได้ร้อยละ = 95.8

อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบแนวปฏิบัติในการใช้โปรแกรมการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction Program) ระหว่างหน่วยงานภาคประชาสังคม (NGO) และหน่วยงานนโยบายยาเสพติดในประเทศไทย สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา หน่วยงาน ตำแหน่งงาน ประสบการณ์การทำงานเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีความสัมพันธ์กับปัจจัยกลยุทธ์ Harm Reduction Program ระหว่างหน่วยงานภาคประชาสังคม (NGO) และหน่วยงานนโยบายยาเสพติดในประเทศไทย อย่างมีนัยยะสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Negussie Deyessa (2020) ศึกษาเกี่ยวกับการลดอันตรายในกลุ่มผู้ใช้น้ำยาฉีดในเมืองอาดิสอาบาบา ประเทศเอธิโอเปีย โดยการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุน้อย เป็นเพศชาย มีการศึกษาต่ำ มีแนวโน้มที่จะใช้สารเสพติดเพิ่มเติม มีความเสี่ยงสูง การศึกษาสรุปว่าความแตกต่างทางประชากรศาสตร์ของผู้ใช้น้ำยาฉีดส่งผลต่อการใช้โปรแกรมลดอันตราย (Harm reduction) ที่เหมาะสมและจำเป็นต้องมีการปรับใช้ตามลักษณะกลุ่มเป้าหมาย.จึงอภิปรายได้ว่าประชากรศาสตร์ที่ต่างกันส่งผลต่อ โปรแกรมการลดอันตรายที่ต่างกัน

2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกลยุทธ์แนวทางการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction) ที่มีผลต่อประสิทธิผล ของโปรแกรม พบว่าปัจจัยกลยุทธ์ต่างๆ ของโปรแกรมลดอันตรายจากยาเสพติด เช่น การใช้แนวทางลดอันตราย, การให้ความรู้แก่ผู้เสพและชุมชน, การสร้างพื้นที่ปลอดภัย, การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม และการพัฒนากฎหมายยาเสพติด สามารถทำนายประสิทธิผลของโปรแกรมได้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ S. Tan, J. Wong, & A. Smith (2019) ที่ศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานและประสิทธิผลของโปรแกรมลดอันตรายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในประเทศไทย พบว่าโปรแกรมลดอันตรายช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงได้ โดยมีผลลัพธ์ที่ดีด้านสุขภาพ เช่น การลดอัตราการติดเชื้อ HIV และโรคตับอักเสบในพื้นที่ที่มีการดำเนินโปรแกรกดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบแนวปฏิบัติในการใช้โปรแกรมการลดอันตรายจากยาเสพติด (Harm Reduction Program) ระหว่างหน่วยงานภาคประชาสังคม (NGO) และหน่วยงานนโยบายยาเสพติดในประเทศไทย สามารถสรุปประเด็นข้อเสนอแนะงานวิจัยดังนี้

1 ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา และประสบการณ์การทำงานมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของโปรแกรมลดอันตราย (Harm Reduction) ในทั้งสองหน่วยงาน ดังนั้น ควรมีการศึกษาที่ครอบคลุมด้านอื่น ๆ เช่น ผลกระทบของปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจต่อการดำเนินโปรแกรม และการเปรียบเทียบความแตกต่างในมุมมองและการรับรู้ของกลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่างกัน เพื่อพัฒนาแนวทางการใช้โปรแกรมที่เหมาะสม.

2 การพัฒนาและปรับปรุงกลยุทธ์โปรแกรมควรมุ่งเน้นความหลากหลายและการตอบสนองที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่น ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของโปรแกรมลดอันตราย ดังนั้น ควรมีการศึกษาข้อเสนอแนะจากผู้ปฏิบัติงานภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะการปรับปรุงกฎหมายและการเพิ่มการเข้าถึงโปรแกรมในพื้นที่เสี่ยง

3 จากข้อเรื่องงานวิจัย มีข้อสังเกตว่า ควรมีการศึกษาที่มุ่งเน้นการเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงานภาคประชาสังคม (NGO) และหน่วยงานนโยบายยาเสพติดในประเทศไทยอย่างละเอียด ควรพิจารณาการเก็บข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น เช่น การตั้งคำถามในแบบสอบถามให้ครอบคลุมทุกมิติ และการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้การเปรียบเทียบทั้งสองหน่วยงานมีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น.

เอกสารอ้างอิง

คู่มือการจัดบริการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดสำหรับผู้ให้บริการ กรมการแพทย์

สืบค้นจาก <http://www.pmnidat.go.th/>

จิตรลดา อารีย์สันติชัย และอุษณีย์ พึ่งปาน. (2563) *ภาคีวิชาการยาเสพติด (การศึกษาค้นคว้าอิสระ)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สาขาวิทยาศาสตร์สาธารณสุข

มากบุญชู จุฑาฆาต. (2561) *EFFECT OF HIV PREVENTION SERVICES AMONG*

PEOPLE WHO INJECT DRUGS OF HARM REDUCTION POLICY วารสารโรค

เอดส์, 1(1) 10 สืบค้นจาก <https://cads.in.th/>

มากบุญชู จุฑาฆาต. (2560) *ผลการจัดบริการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดด้วยวิธีฉีดภายใต้นโยบายลดอันตรายจากยาเสพติด* ระบุ: สำนักพิมพ์บริษัทธีระฟิล์ม จำกัด

สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 1) *แนวทางการปรึกษาการตรวจเลือด เอชไอวี สำหรับสถานบริการสุขภาพ: กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์สหกรณ์เกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด 2560*

โตมร ศุขปรีชา. (2567) *Harm Reduction : วิธีมีชีวิตร่วมกับนักเสพติด* 1(3) 10

สืบค้นจาก <https://www.the101.world/harm-reduction/>

Chantavaro, Kobgoon. (2561) *HARM REDUCTION กรอบแนวคิดการตรวจพิสูจน์หลักฐานดิจิทัลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (การค้นคว้าอิสระ)*

สืบค้นจาก <http://www.pmnidat.go.th/>